

Szövegkoherencia a tolmácsolásban

Kusztor Mónika

1. Bevezetés – a dolgozat tárgya és célja¹

A tolmács teljesítményének minél objektívebb mérése, a tolmácsolt szöveg minőségének szisztematikus megítélése a fiatal tolmácsolástudomány egyik leg-problematikusabb és mindmáig megoldatlan kérdése. A nyelvi közvetítés iránti növekvő igény miatt egyre fontosabb, hogy a professzionális tolmács tudatosan végezze munkáját, döntéseit indokolni tudja. A tolmácsolás oktatásában is nagy szükség van a tolmácsolás eredményének, a tolmácsolt szövegnek minél precízebb szempontok szerinti, módszertanilag minél megalapozottabb minőségi értékelésére. Mindeztidáig azonban nem történt jelentősebb kísérlet a legfontosabb minőségi kritériumnak, az eredeti és a tolmácsolt szöveg tartalmi megfelelésének mérésére.

Jelen dolgozat célja a Mudersbach (1996) által kifejlesztett Relatex szöveg-elemző módszer bemutatása és alkalmazása. A Relatex-módszer segítségével grafikusán ábrázolható egy szöveg értelmi összefüggésrendszere, a szövegnyelvészet terminusával a szöveg koherenciája. A módszer jól kidolgozott grafikus konvenciói lehetővé teszik a forrás- és célnyelvi szöveg koherenciájának összehasonlítását. A Relatex-módszert először Gerzymisch-Arbogast (1996, 1998) alkalmazta eredeti szövegek és írásbeli fordításuk vizsgálatára. Az itt következő tanulmányban a Relatex-módszert egy eredeti szöveg és annak szóbeli fordítása, azaz a tolmácsolt szöveg szerkezetének elemzésére használom. A dolgozat célja csupán a módszer bemutatása és használhatóságának bizonyítása. A két vizsgálandó szöveg koherenciájában fellépő különbségek magyarázatára nem teszek kísérletet. A koherencia ugyanis a tolmácsolás értékelésének csak egyik kritériuma, így pusztán a Relatex-elemzés alapján nem lehetséges a tolmácsolás átfogó értékelése. Ehhez a konkrét tolmácsolási szituáció többi tényezőjének értékelésére is szükség volna. Mivel azonban a koherencia a tolmácsolás-kritika legfontosabb tényezőjének tekinthető, bízom abban, hogy az alkalmazott módszer előrelépést jelent a tolmácsolás kutatásában.

2. Koherencia – a tolmácsolás értékelésének legfontosabb tényezője

Mikor jó a tolmácsolás? Mely kritériumok alapján értékelendő a tolmács teljesítménye? Kinek vagy kiknek a véleménye alapján ítéltessék meg a tolmácsolt szöveg minősége? Kik végezzék az értékelést? A tolmácskollégák? A tolmácsolástudománnyal foglalkozó kutatók? Vagy inkább a kommunikáció címzettjei, a

---

¹ E dolgozat az ELTE germanisztika szakán 1999. márciusában leadott „Kohärenz in originalen und gedolmetschten Texten” című szakdolgozatom rövidített változata. A témára és az alkalmazott szövegelemzési módszerre Heidrun Gerzymisch-Arbogast, a saarbrückeni egyetem professzora hívta fel figyelmemet, és adott fontos tanácsokat a munka kezdeti szakaszában. A tolmácsolástudományi részhez Dr. Szabari Krisztina, a szövegnyelvészetéhez Dr. Bartha Magdolna nyújtott nélkülözhetetlen segítséget. Mindhármuknak ezúton is szeretnék köszönetet mondani.

mindenkori befogadók szempontjait kell szem előtt tartani? Mindezek a kérdések – a tolmácsolástudomány mai állása szerint – jórészt még nyitottak.

Abban egyetért a szakirodalom, hogy az olyan felszínen mozgó és differenciálatlan minősítéseket, mint amilyen a „jó tolmácsolás” és a „rossz tolmácsolás”, differenciáltabb minősítésekkel kell felváltani. Olyan kritériumokat kell találni, amelyek szerint a tolmács teljesítménye a konkrét tolmácsolási kommunikációs szituáció céljaitól függően ítéltető meg. (Így például egy köszöntő beszéd esetén a kellemes hang nagyobb szerepet játszik, mint egy tudományos konferencia tolmácsolásakor.)

A szakirodalom egyelőre még nem kínál általánosan elfogadott kritériumrendszert a tolmács teljesítményének értékelésére. A különböző befogadói igények felderítésére született néhány kérdőíves felmérés, amelyek egyikét Bühler végezte 1986-ban. Összesen 16 (nyolc nyelvi és nyolc nyelven kívüli) szempontot sorolt fel kérdőívén, és arra kért 47 AIIC-tolmácsot, hogy 1-től 4-ig terjedő skálán ítéljék meg ezek fontosságát. Bühler nyelvi kritériumai a következők voltak: *native accent, pleasant voice, fluency of delivery, logical cohesion of utterance, sense consistency with original message, completeness of interpretation, correct grammatical usage, use of correct terminology.*

Bühler nyolc kritériumát átvéve, Kurz (1989) különböző konferenciák résztvevőinek véleményét kutatta, és azt találta, hogy az orvosi, technikai, ill. politikai témájú konferenciák hallgatói szignifikánsan más szempontokat tartanak fontosnak a tolmács teljesítményét tekintve. Bühler és Kurz eredményeinek részletes bemutatásáról itt le kell mondanom; a jelen dolgozat szempontjából fontos azonban, hogy minkét esettanulmány eredménye szerint a megkérdezettek elsősorban két kritériumot tartottak fontosnak: a szöveg logikai összefüggéseire (*logical cohesion of utterance*) és a szöveg értelmének a forrásnyelvvel való megfeleltetésére (*sense consistency with original message*) vonatkozó.

Ezek az eredmények megegyeznek más kutatók által végzett kérdőíves vizsgálatok eredményeivel, amelyek szerint a tolmácsolás minőségének megítélésében mindig a tartalom visszaadása áll az első helyen (Gile 1990, Kurz 1989, 1993, 1996, Moser P. 1996). Mindez összhangban van Seleskovitch (1992) személyes tapasztalatra épülő elméletével is, aki szerint a tolmács munkája során a forrásnyelvi szöveget megszabadítja nyelvi formájától, „lecsupasztja”, és csak az értelmét ragadja meg, amit aztán „felöltöztet” a célnyelv eszköztárával. Bühler és Kurz két legfontosabbnak tartott kritériuma a tolmácsolt szöveg nyelvi elemei közötti szemantika-értelmi összefüggésekre, a szövegnyelvészet terminusával: a szöveg koherenciájára utal. Érdemes megjegyezni, hogy míg az egyik kritérium (*logical cohesion of utterance*) a tolmácsolt szövegnek, mint minden más szövegtől független nyelvi egységnek a koherenciájára utal, addig a másik (*sense consistency with original message*) feltételezi két szöveg, a forrásnyelvi és a célnyelvi szöveg értelmi összefüggéseinek összehasonlítását. Arra azonban egyik tanulmány sem kínál megoldást, hogyan, milyen módszerrel lehetne mérni, a kutató számára megfigyelhetővé, követhetővé tenni a tolmácsolt szöveg tartalmát, értelmét, szemantikai összefüggéseit. Erre tesz kísérletet a Relatex-módszer, amellyel szemléletes módon leképezhető, és a megfigyelő számára transzparenssé tehető egy szöveg koherenciája, s amelynek jól

kidolgozott grafikus konvenciói összehasonlíthatóvá teszik két szöveg koherenciáját.

3. A koherencia fogalmához

Nyelvi egységek grammatikai és szemantikai összefüggéseinek jelölésére a szakirodalomban különböző megnevezéseket találunk. A koherencia mellett több szerző használja a kohézió fogalmát, anélkül, hogy jelentésüket világosan elhatárolná egymástól (Canisius & Knipf 1996: 29, Rickheit 1991: 7).

A modern, máig érvényes koherenciafogalom megteremtőjének Bellert (1970) számít, aki a koherenciát nem csupán a szöveg tulajdonságaként értelmezte, hanem azt állította, hogy az a szövegben expliciten verbalizált szemantikai összefüggések és a befogadó háttértudásának együttes eredménye. Egy közlés szemantikai interpretációja Bellert szerint azon következtetések (Inferenzen) összességéből adódik, amelyeket a befogadó az adott közlésből nyer. Ezen következtetések pedig kétféle természetűek lehetnek: egyrészt az adott nyelv szabályaiból adódnak, másrészt a befogadó világról alkotott ismereteiből következnek.

A mai szakirodalomban a szövegösszefüggés leírásának tekintetében a kohézió és a koherencia megkülönböztetése a legelterjedtebb (Halliday & Hasan 1976, de Beaugrande & Dressler 1981, van de Velde 1981). Ezt a kettős terminológiát bővíti ki Hatakeyama & Petőfi & Sözer (1989) a *Konnexität, Kohäsion, Kohärenz* terminus-hármasára, amely szerint az első két fogalom a szöveg mondatnani, ill. szemantikai felépítésére, míg a *koherencia* a szövegben kifejezésre juttatott tartalmak közötti értelmi kapcsolatokra és azok „értelmezhetőségére” vonatkozik. Mivel a koherencia kialakulása a mindenkor befogadótól függ, annak aktív kognitív tevékenységének eredményeképpen jön létre, vagyis végső soron a hallgató/olvasó fejében keletkezik, nehéz feladatot jelent a koherencia kézzelfoghatóvá, a megfigyelő számára követhetővé tétele. A következő fejezetben bemutatandó Relatex-módszerrel szemantikus hálók útján leképezhető és összehasonlítható különböző szövegek tartalmi összefüggésrendszere.

5. A koherencia ábrázolása szemantikai hálóval.

A Relatex-módszer

A Mudersbach (1988, 1991, 1996) által kifejlesztett Relatex szövegelemző módszer (*Relationale Analyse von Texten*) elméleti alapjául ugyanezen szerző újszerű jelentésleíró elmélete, a leksemantika (Mudersbach 1983) szolgál, amely de Saussure merev dichotómia-felfogását (*Inhalt & Ausdruck*) rugalmasan alakítja át: egy nyelvi jel jelentését a szóban forgó nyelv jelentéshálójának az adott szóalak körül lépcsőzetesen bővülő részleteként fogja fel.

A Relatex-módszer segítségével ábrázolható egy szöveg nyelvi elemeit összekötő szemantikai kapcsolatok rendszere, a szöveg relacionálisan leképezhető tartalma. A szöveg szemantikai-logikai kapcsolatainak összessége egyetlen szemantikai hálóvá fűzhető össze, s így láthatóvá tehető a szöveg koherenciája és a szöveg egyéb strukturális tulajdonságai, amelyek a természetes nyelvi lineáris

szövegekben rejtve maradnak, vagy nehezen hozzáférhetőek. A Relatex ugyanazt a tartalmat fejezi ki más eszközökkel, mint a mindennapjainkban használt és megszokott lineáris szövegek azzal a céllal, hogy könnyebben hozzáférhetővé tegye a szöveg fogalmi összefüggéseit. A Relatex fontos tulajdonsága, hogy lehetővé teszi a szövegben az egyes nyelvi elemek között ténylegesen, expliciten kifejezésre juttatott szemantikai kapcsolatok, és a befogadónak a szóban forgó konkrét szövegtől független ismeretei alapján létrehozott összefüggések egymástól világosan elkülönített ábrázolását. Egy hagyományos szöveg szemantikai hálóként való ábrázolásához a szöveget a következő lépésekben kell átalakítani: 1. a szöveg relációkra való bontása, 2. a relációk grafikus ábrázolása, 3. az egyes grafikus relációk hálóvá való összekapcsolása, 4. a befogadó háttértudása alapján létrehozott hipotézisek berajzolása.

A következő fejezetek az ábrázolt szövegekből vett példákkal illusztrálva röviden bemutatják a Relatex-szövegátalakítás lépéseit és a legfontosabb grafikus konvenciókat.

5.1. A szöveg relációkra való bontása

Relatex a predikátumlogika azon tételén alapul, mely szerint nyelvi kommunikációs egységek felfoghatóak és kifejezhetőek relációk formájában. Az elemzéshez tehát a szöveget át kell alakítani relációk sorozatává. Egy reláció egy predikatív elemből (Relator) és az összes hozzá kapcsolódó nominatív elemből (Argumente) áll, vagyis semmi módon nem köthető a mondathatárokhoz. Komplex szerkezetű mondatok több relációt tartalmazhatnak, míg egy reláció átfoghat több mondatot is. Az elemzett forrásnyelvi szöveg *We thank you for the Patriots* mondata például egyetlen relációt foglal magába, állítmánya (*thank*) három nominális nyelvi elemet köt magához (*we, you, for the Patriots*), és a következőképpen írható le az elemzéshez szükséges táblázat formájában:

1. argumentum:	we
relátor:	thank
2. argumentum:	you
3. argumentum:	for the Patriots

Az argumentumok táblázatban feltüntetett sorrendjéből leolvasható, melyik nominális elem tölti be az ágens szemantikai szerepét: a cselekvő mindig az első számú argumentum. Azon elemek, amelyek két relációt kötnek össze egymással (pl. kötőszavak, vonatkozó névmás), kötőrelátornak (Sachverhaltsrelator), az így kapott relációt pedig komplex relációnak nevezzük.

A szöveganyag relációkká való átalakításával a szöveg tartalmának formális rekonstrukciója történik meg, amely során a kutató csupán az adott mondat-tani funkciókat veszi figyelembe; a nyelvi elemeket csak aszerint különböztette meg, hogy argumentum vagy relátor, ill. kötőrelátor szerepét töltik-e be. A szöveg szavai csak mint puszta szóalakok szerepelnek, jelentésüket a szemantikai háló elkészítése során figyelmen kívül hagyjuk, a kutatónak tehát hagyományos értelemben nem kell megértenie a szöveget ahhoz, hogy sikeresen elkészítse a szóban forgó szöveg hálóját. Csupán az szükséges, hogy felismerje a szöveg

szintaktikai szerkezetét. Ily módon az elemzés független mindenfajta személyes interpretációtól. Csak a szövegben valóban verbalizált információk (nem más és nem több) kerülnek fel a hálóra, amelyeknek egymáshoz való viszonya, expliciten kifejezésre jutatott összekapcsolódásai követhetővé válnak a megfigyelő számára. Különböző elemzők ugyanazon eredményre jutnának. Csak a már így elkészített hálóba rajzolhatja be a kutató saját hipotéziseit, azaz a bizonyos argumentumok között egyéni háttértudása alapján létrehozott összefüggéseket. Fontos azonban, hogy ezek világosan elkülönüljenek a szöveg expliciten megadott információitól. (Ehhez l. az 5.4. fejezetet.)

5.2. A relációk grafikus ábrázolása

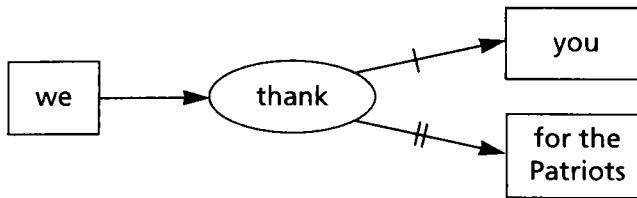
A fenti módon nyert relációk képi megjelenítésének céljából a következő grafikus konvenciók születtek: az argumentumok négyzetekként, a relátorok körökként jelennek meg a háló ábráján.

1. ábra

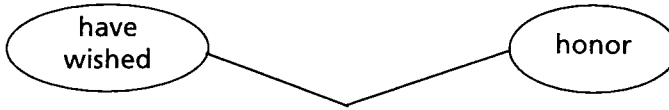
A vizsgált szövegek hossza miatt a jelen elemzés során a hálókön a relátorokat, ill. argumentumokat jelölő körökbe ill. négyzetekbe nem az oda tartozó nyelvi elemeket írtam, hanem helyettük számokat. A jelmagyarázat a függelékben található.

Az egy argumentum és relátor között fennálló szemantikai kapcsolatot egy nyíl jelöli, amely a szubjektumként szereplő argumentumból indul ki, eléri a relátort, majd a relátoron keresztül az összes többi argumentumot, amelyeket a relátor magához köt.

2. ábra

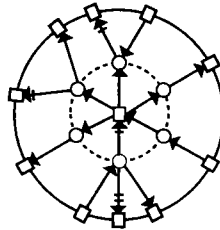
A kötőrelátorokat, mint relátorok közötti összekötő elemet kisebb körök különböztetik meg a predikátum szerepét betöltő relátoroktól. Erről az ábrázolási módról az elemzett szövegek hosszára való tekintettel lemondtam és a két relátor közötti kötőrelátor meglétét a relátorokat jelző köröket összekötő tört vonallal jelöltem.

3. ábra

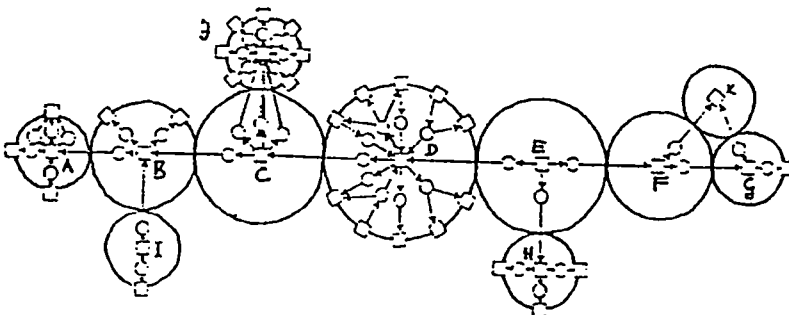
5.3. A grafikus relációk hálójá váló összekapcsolása

A Relatex-módszer szemantikus hálóinak alapvető tulajdonsága, hogy ugyanazon argumentum (ugyanazon hangalakú nominális elem), tekintet nélkül arra, hányszor verbalizálta a szöveg szerzője, csak egyszer kerül fel a háló rajzára. Amennyiben egy argumentum többször, azaz több relációban fordul elő a szövegben, úgy egy kör, vagyis egy tematikus centrum középpontjává válik. A relációk pedig, amelyekben előfordult, ekörül a központi argumentum körül helyezkednek el úgy, hogy a relátorokat feleakkora átmérőjű kör mentére rajzoljuk, mint az argumentumokat:

4. ábra

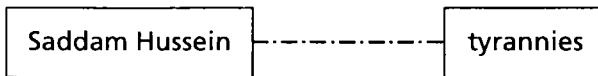
A legtöbb természetesnyelvi szövegben több kisebb-nagyobb tematikus centrum van, vagyis több argumentum, amelyet a szöveg alkotója többször, több relációban verbalizál. Hogy a Relatex szemantikus hálói első pillantásra megmutassák, milyen hangsúllyal szerepelnek egyes koncepciók a szövegben, más szóval hány tematikus centrum van és ezek realizációjuk szerint milyen arányban állnak egymással, a tematikus körök átmérőit úgy rajzoljuk, hogy azok egyenes arányban álljanak azon relációk számával, amelyekben szerepelnek. Ez az ábrázolási mód lehetővé teszi a gyors áttekinthetőséget a szöveg tematikus struktúrájáról. Az alábbi ábra elképzelt szöveg lehetséges hálójára ad egy példát:

5. ábra

5.4. Verbalizált relációk versus hipotézisek

A Relatex-módszer már fent említett igen lényeges érdeme, hogy megteremti a szöveg explicit információinak, és a befogadó világról alkotott ismeretei alapján „kívülről” a szöveghez tett információknak az egymástól elkülönített ábrázolási módját. Az előző fejezetekben bemutatott módon elkészült szemantikus háló ábráján, amely csupán a textualizált szemantikai kapcsolatokat mutatja, előfordulhatnak egymástól különálló, folytonos vonallal nem összekötött, vagyis explicit nyelvi eszközökkel nem összekapcsolt részhálók, azaz szövegrészek, amelyek sem közös argumentum által, sem a relátorok közötti összeköttetés (kötőrelátor) által nem kapcsolódnak egymáshoz. Ebben az esetben a két szövegrész között nincs explicit nyelvi eszközökkel létrehozott koherencia. Ez azonban nem feltétlenül jelenti azt, hogy a szöveg nem koherens, vagy hogy a szöveg alkotójának szándéka szerint nem áll fenn kapcsolat a két adott szövegrész között. Ilyen esetben a befogadó háttértudására támaszkodva megteremtheti az összefüggést a két háló között. Az ilyen szemantikai kapcsolatot, amit tehát a befogadó háttérismeretei tesznek lehetővé, a Relatex értelmében hipotéziseknek nevezzük, és a hálóba szaggatott vonallal rajzoljuk be. Például:

6. ábra

Minél több a független szövegrész a szemantikai hálón, annál nyitottabb a szöveg, annál inkább szüksége van a befogadónak saját ismereteire ahhoz, hogy összefüggő egészként értelmezhesse a hallott/olvasott szöveget, s annál inkább nyitott a szöveg különböző interpretációkra. Ellenben minél sűrűbben összekötik explicit kapcsolatok a szöveg egyes elemeit, annál inkább biztosítva van a koherenciája. A hipotézisek különböző fajtáit különböztethetjük meg: nyelvtani hipotéziseknek nevezek minden olyan tartalmi kapcsolatot, amely egy nominális elem és a rá vonatkozó névmás között jön létre; lexikális hipotézisek képezhetők olyan szavak között, amelyek jelentésének összefüggése egynyelvű szótárakban megtalálható (pl. szinonim, antonim kapcsolat, alá- vagy fölérendeltség); és háttértudás alapján képzett hipotézisekkel kapcsolhatóak össze olyan szavak, amelyeknek az összetartozására utaló ismereteket csak enciklopédiákból, szótárakból nem szerezhethetjük meg (pl. a fent már idézett *Saddam Hussein – tyrannies*).

6. Az ábrázolt szövegekről

Az itt ábrázolandó és elemzendő angol nyelvű forrásnyelvi szöveg Elie Wieselnek George Bush tiszteletére 1991. március 18-án tartott beszéde, amelynek hangfelvételét a heidelbergi egyetem Fordító- és Tolmácsképző Intézetének egy záróvizsga előtt álló diákja tolmácsolta konszekutív módon németre. Jelen

vizsgálathoz Dr. Sylvia Kalina, az egyetem tanára rendelkezésemre bocsátotta a forrás- és célnyelvi audiofelvételeket, valamint azok transzkribált szövegét, akinek segítségéért ezúton is köszönetet mondok.

7. A forrásnyelvi szöveg hálójának elemzése

7.1. A konnexitás mértéke

Konnexitás alatt itt összetartozást értek, amely arra vonatkozik, milyen mértékben kapcsolódnak egymáshoz a szöveg elemei expliciten kifejezett nyelvi eszközökkel, vagyis milyen sűrű hálórendszert képeznek a folytonos vonallal jelzett szövegimmanens szemantikai kapcsolatok. Ennek megfelelően a hipotéziseket a konnexitás mértékének meghatározásakor nem vesszük figyelembe.

A konnexitás mutatóját számszerűleg a legnagyobb tematikus centrum központi argumentumához kapcsolódó relációk számának és a szemantikus háló folytonos vonallal egymáshoz nem kötött részei számának hányadosaként fejezem ki. A forrásnyelvi beszéd tekintetében tehát: a legtöbb, 18 relációban szereplő argumentum a 14-es számú *we, the foundation*; a szigetek száma 4, így a forrásnyelvi szöveg konnexitásának mérőszáma $18/4$, azaz 4,5, amely szám önmagában nem mond sokat, kifejezőértékét igazán majd csak a célnyelvi szöveg konnexitásával összehasonlítva kapja meg.

7.2. Tematikus központok

Elég egy pillantást vetni a szöveg hálójára, mindjárt látszik, a verbalizált mondanivaló lényegében három argumentum köré csoportosul, amelyek közül a 14-es számú (*we, the foundation*) a leghangsúlyosabb, 18-szor hangzik el. Méretét tekintve a második tematikus központ középpontjában a 18-as *you, President* áll, 11 relációt kötve magához, míg a harmadik leggyakrabban verbalizált argumentum a 104-es *I*, 6 relációval. Érdeemes megfigyelni, hogyan arányul egymáshoz előfordulásuk száma szerint a szöveg három legfontosabb nominális eleme: a második leghangsúlyosabb argumentum megközelítőleg $2/3$ annyiszor szerepel, mint az első, a harmadik legnagyobb tematikus centrum pedig feleakkora, mint a második, és harmadakkora, mint az első. A negyedik legfontosabb argumentumként Israel jelenik meg 103-as számmal, s nem sokkal elmaradva a harmadik legnagyobb központtól, négy relációban szerepel. Ezenkívül van még néhány argumentum, amely tematikus központnak ugyan nem nevezhető, de több, mint egy relációban hangzik el. (A szöveg kész hálójáról könnyű leolvasni, melyik argumentum hány relációban fordul elő: csupán össze kell számolni azon folytonos vonalakat, amelyek az adott argumentumból kiindulnak, vagy amelyek elérik azt.) Az alábbi táblázat tartalmaz minden olyan nominális elemet, amely kétszer vagy többször fordul elő a forrásnyelvi szövegben:

<i>Az argumentum jele</i>	<i>Argumentum</i>	<i>Relációk száma</i>
14	we; the foundation	18
18	you; President	11
104	I	6
103	Israel	4
34	the world	3
33	qualities	3
17	today	3
37	now	2
46	United States	2
82	this century	2
88	a „new world order“	2
7	father	2
137	your administration	2

Az összes többi nominális elem csak egyszer szerepel a szövegben.

7.3. Hipotézisek

Meglehetősen nagy a lehetőségek száma, hogy a beszéd hallgatója különböző hipotézisekkel összekösse a szöveg hálójának négy szigetét, azaz explicit módon egymáshoz nem kapcsolódó részét. Ezen lehetőségek közül itt csak néhányat említek: a legkisebb sziget (*Why are some peoples the continual target of persecution?*) például általános ismeretek (*Saddam Hussein – persecution*), vagy lexikális hipotézis (*peoples – nations; persecution – tyrannies*) alapján köthető a háló legterjedelmesebb részéhez. Ezenkívül a *these* névmás lehetőséget kínál grammatikai hipotézis alkotására, amely szerint a *these* a három előzőleg egymás után elhangzó kérdésre (*Why are some nations trapped in a circle of evil?; Why are some peoples the continual target of persecution?; Why do tyrannies flourish in some parts of the world and not in others?*) vonatkozik, és egy csoportba foglalja azokat. A következő sziget (*These are the vital questions of our era – of any era.*) a *these* névmás általi nyelvtani hipotézisen kívül az *our* névmás útján (*our – we*) is hozzáköthető a háló legnagyobb részéhez.² Sorrendben a harmadik sziget, a szöveg kezdő sorainak (*At another time, in another age, another president declared that victory has a thousand fathers. But the most recent American triumph in the Gulf had only one father.*) egyes szavai lexikális hipotézissel kapcsolhatók a szöveg más részletéhez, így például: *American – The United States*.

² A hálókészítés során a leghangsúlyosabb argumentumot (*foundation, Stiftung*) és az erre vonatkozó névmást (*we, wir*) összekötő grammatikai hipotézist nem ábrázoltam, hanem a főnevet a névmással rögtön egy négyszögbe helyeztem. Ez a hipotézisek szempontjából természetesen veszteség, mivel azonban – a leggyakrabban előforduló argumentumokról lévén szó – a külön ábrázolás csak jelentősen bonyolultabbá tette volna a háló képét anélkül, hogy a szerkezeten változtatott volna, úgy gondolom, érdemes vállalni.

8. A célnyelvi szöveg hálójának elemzése

8.1. A konnexitás mértéke

A tolmácsolt szöveg lehangsúlyosabb argumentuma, a 19-es *wir, Stiftung*, 27 relációban fordul elő, a háló pedig egyetlen összefüggő egészet alkot, így a szigetek száma a konnexitás kiszámolásához 1-nek veendő. Ennek megfelelően a szövegösszefüggés mérőszáma 27/1, azaz 27.

8.2. Tematikus központok

A célnyelvi szöveg három legfontosabb argumentuma a 27-szer elhangzó, 19-es számú *wir, die Stiftung*, majd a 22-es *Sie, Präsident*, majd pedig *Israel* 128-as számmal. Előbbi 15-ször, utóbbi 7-szer szerepel a tolmácsolásban. A negyedik lehangsúlyosabb nominális elemként a 129-es *ich* lép fel öt relációt kötve magához, találunk azonban további argumentumokat, amelyek négyszer fordulnak elő (*die Vereinigten Staaten, neue Weltordnung, schon, Welt*). Ezen túl még számos argumentum hangzik el háromszor vagy kétszer. Az alábbi táblázat áttekintést nyújt azon argumentumokról, amelyek több, mint egyszer szerepelnek a tolmácsolt szövegben:

<i>Az argumentum jele</i>	<i>Argumentum</i>	<i>Relációk száma</i>
19	wir, die Stiftung	27
22	Sie, Präsident	15
128	Israel	7
129	ich	5
13	die Vereinigten Staaten	4
98	neue Weltordnung	4
26	schon	4
43	Welt	4
12	der Sieg (2)	4
77	immer wieder	3
41	die Qualitäten	3
94	dieses Jahrhundert	3
9	Vater/Väter	2
118	neu	2
124	Gewalt	2
122	Frieden	2
108	jetzt	2
37	Auszeichnung (2)	2
59	Aufgabe	2
96	Schwelle	2

A lehangsúlyosabb tematikus központok méretének arányait tekintve elmondható, hogy az első számú központ hangsúlyosabb a másodikhoz képest, mint az eredeti szövegben, a kettes és hármas számú argumentum között viszont majdnem pontosan ugyanaz az arány: kettő az egyhez.

8.3. Hipotézisek

A forrásnyelvi szöveg befogadója nincs hipotézisekre utalva ahhoz, hogy a tolmácsolást koherens szöveggént értelmezze; a szövegösszefüggés biztosítva van explicit eszközökkel. A szemantikus háló egyetlen összefüggő egészet alkot, így minden egyes nyelvi elem elérhető minden más nyelvi elemből. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem is lehetséges hipotéziseket képezni, és ezzel még sűrűbbé tenni a szöveg értelmi összefüggésrendszerét, de a tolmácsolás esetén erre kevesebb lehetőség kínálkozik, mivel a tolmács kevesebb szinonim kifejezést és utaló névmást használ.

9. Az eredeti és a tolmácsolás szöveg hálójának összehasonlító elemzése

9.1. A konnexitás mértéke

A relációk összeszámolása nélkül is könnyen látható, hogy a célnyelvi szöveget sűrűbben szövik át folytonos vonalak, vagyis a tolmács erősebben biztosította a szövegösszefüggést explicit szemantikai kapcsolatok útján, mint a forrásnyelvi beszéd alkotója. Míg a tolmácsolandó beszéd hálója négy szigetből áll, a tolmácsolás egyetlen szigetet alkot. Hogy a célnyelvi szöveg jóval konnexebb, mint a forrásnyelvi, jól szemlélteti a konnexitás két mérőszáma: 4,5 versus 27. A konnexitás lényeges eltérését sejteti a relációk számának nagy különbsége is; míg az eredeti szöveg 56, addig a tolmácsolás 70 relációt tartalmaz.

9.2. Tematikus központok

Ahogy az a fenti táblázatokból leolvasható, a tolmácsolás szövegében sokkal több, 20 olyan nominális elem szerepel, amely legalább kétszer hangzik el, mint a forrásnyelvi szövegben, amelyben csupán 13 argumentum fordul elő egynél többször. Ez főképp abból adódik, hogy a tolmács szinonim kifejezések helyett inkább megismétel egy már elhangzott szót, ill. hogy egyszerűen többet beszél. Ennek megfelelően nagy a forrás- és célnyelvi szöveg négy leghangsúlyosabb argumentumához kötött relációk számának különbsége is. A legfontosabb argumentum (*we, foundation*) a forrásnyelven 18-szor, a célnyelven (*wir, die Stiftung*) lényegesen gyakrabban, 27-szer szerepel. Kisebb az előfordulási gyakoriság különbsége a második és a harmadik legnagyobb tematikus centrumra vonatkozólag, amint azt az alábbi táblázat mutatja:

<i>Eredeti szöveg</i>	<i>Tolmácsolás szöveg</i>
we – 18	wir – 27
you – 12	Sie – 15
I – 6	Israel – 7
Israel – 4	ich – 5

A tematikus központok méretének és egymáshoz való arányának az eredeti szöveghez viszonyított megváltozásán kívül fontos különbség, hogy a két

szöveg harmadik és negyedik leggyakoribb argumentuma denotatív jelentését tekintve nem felel meg egymásnak. Bár a relációk nem jelentős számbeli különbsége miatt, de felcserélődik a két központ: a forrásnyelv harmadik legfontosabb argumentumából a célnyelven a negyedik lesz, és viszont.

10. Összefoglalás és perspektívák

Jelen dolgozat egy forrásnyelvi és annak konsekutív módon tolmácsolás megfelelőjének példáján bemutatta a Relatex-módszert, amely kezelhetővé, megfoghatóvá teszi a szövegek legkomplexebb jelenségét, a koherenciát. Mudersbach módszerével szemantikus háló formájában grafikusán ábrázolható egy szöveg értelmi összefüggéseinek rendszere, első pillantásra láthatóvá és áttekinthetővé tehető a szöveg szerkezetének számos tulajdonsága. A Relatex fontos vívmánya, hogy képes a szövegösszefüggés két alapvető összetevőjének, a szövegimmanens tényezők talaján álló értelmi kapcsolódásoknak és az egyenként esetenként eltérő, az egyes nyelvi elemek között a befogadó által létrehozott tartalmi kapcsolatoknak világosan elkülönülő leképezésére. A tolmácsolástudomány számára a Relatex-módszer a tolmácsolás nyelvi produktumának értékelése szempontjából jelentős, hiszen kérdőíves empirikus vizsgálatok alapján a koherencia, ill. annak a célnyelvben való megtartása a tolmácsolásértékelésének legfontosabb, – bár kétségtelenül nem egyetlen – tényezője. Relatex-elemzéssel, a módszer rögzített grafikus ábrázolási eszköztárának köszönhetően összehasonlítható a forrás- és a célnyelvi szöveg koherenciája, fontos kapaszkodót nyújtva a rendszeres és szisztematikus tolmácsoláskritikának.

E dolgozat keretein belül csupán egyetlen szövegpár elemzésére kerülhetett sor, ami nem teszi lehetővé tolmácsolás szövegekre általánosan jellemző koherenciajegyek megállapítását. Az elemzést nagy korpuszon elvégezve azonban következtetésekre lehet jutni a tolmácsolás szövegeinek szerkezetének tipikusan jellemző tulajdonságaira vonatkozóan. A Relatex-módszer ezenkívül más perspektívát is nyújt a tolmácsolástudomány számára: konsekutív és szimultán módon tolmácsolás szövegeinek hálójának összevetésével jól kutathatóak a tolmácsolás két módjának jellemző szövegszerkezeti különbségei.

Irodalom

- Beaugrande, R.A. de & Dressler, W. U. 1981. *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen: Niemeyer.
- Bellert, I. 1970. On a Condition of the Coherence of Texts. In: *Semiotica* 2, The Hague, 334-363.
- Bühler, H. 1986: Linguistic semantic and extra-linguistic pragmatic criteria for the evaluation of conference interpretation and interpreters. In: *Multilingua* 5:4, 231-235.
- Canisius, P & Knipf, E. 1996. *Textgrammatik: Ein Einführungskurs*. Pécsér Beiträge zur Sprachwissenschaft 1. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Gerzymisch-Arbogast, H. 1996: *Termini im Kontext*. Tübingen: G. Narr.

- Gerzymisch-Arbogast, H. & Mudersbach, K. 1998. *Methoden des wissenschaftlichen Übersetzens*. UTB 1990. Tübingen – Basel: Francke.
- Gile, D. 1990. L'évaluation de la qualité de l'interprétation par les délégués: une étude de cas. In: *The Interpreters' Newsletter* 3, 66–71.
- Halliday, M. A. & K.Hasan, R. 1976: *Cohesion in English*. London: Longman.
- Hatakeyama, K. & Petőfi, J. S. & Sözer, E. 1989. Text, Konnexität, Kohäsion, Kohärenz. In: Conte, M-E. (Hrsg.) *Kontinuität und Diskontinuität in Texten und Sachverhalts-Konfigurationen*. Hamburg: Buske. 1–55.
- Kurz, I. 1989. Conference interpreting – users expectations. In: D. L. Hammond ed.: *Coming of Age. Proceedings of the 30th Annual Conference of the American Translator Association*. Medford NJ: Learned Information Inc., 143–148.
- Kurz, I. 1993. Conference interpretation: expectation of different groups In: *The Interpreters' Newsletter* 5., 13–21.
- Kurz, I. 1996. *Simultandolmetschen als Gegenstand der interdisziplinären Forschung*. Wien: WUV-Universitätsverlag
- Moser, P. 1996. Expectations of users of conference interpretation. *Interpreting* 1, 2, 145–178.
- Mudersbach, K. 1983. Leksemantik – eine hol-atomische Bedeutungstheorie. *Conceptus* XVII, Nr. 40/41, 139–151.
- Mudersbach, K. 1988. Die Methode der Gesetzesanalyse als Beitrag der Individual-Linguistik zur Erfassung der Patienten-Wirklichkeit. *Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik*. 69, 84–110.
- Mudersbach, K. 1991. Erschließung historischer Texte mit Hilfe linguistischer Methoden. In: Best, H. & Thome, H. (Hrsg.) *Neue Methoden der Analyse historischer Daten*. Historisch-Sozialwissenschaftliche Forschungen; 23, St. Katharinen: Scriptae Mercaturae. 318–362.
- Mudersbach, K. 1996. *Die Juristische Vorschrift als holistischer Text*. Speyerer Forschungsberichte; 161. Speyer: Forschungsinstitut für öffentliche Verwaltung.
- Mudersbach, K. & Schönherr, L. 1996. Der Wertsack – Textverstehen mit Hilfe des Analyseverfahrens RELATEX unter Anwendung des Computerprogramms RELATAN. In: Mudersbach, K.: *Die Juristische Vorschrift als holistischer Text*. Speyer: Forschungsinstitut für öffentliche Verwaltung. 203–268.
- Rickheit, G. (Hrsg.) 1991. *Kohärenzprozesse*. Opladen: Westdeutscher Verlag.
- Velde, R. G. van de 1981. *Interpretation, Kohärenz und Inferenz*. Papiere zur Textlinguistik; 33. Hamburg: Buske.

Függelék

A forrásnyelvi szöveg

Dear Mr. President: At another time, in another age, another president declared that victory has a thousand fathers. But the most recent American triumph in the Gulf had only one father. And yet we are here today not only because you have brought about that magnificent victory. We of the Foundation have wished to honour you long before Saddam Hussein invaded Kuwait, thus becoming a symbol of dictatorship and oppression.

Mr. President, 10 months ago, we invited you to accept this award because we perceived in you those qualities that the whole world now celebrates today – your moral courage and unshakable resolve. We knew that we shared the common belief that the world most change, not only for the United States and for the West, but for all humanity.

Among the tasks our Foundation has set for itself is the unrelenting examination of the roots of hate. Why are some nations trapped in a circle of evil? Why are some peoples the continual target for persecution? Why do tyrannies flourish in some parts of the world and not in others?

These are the vital questions of our era – of any era. The difference is that for the first time in this tortured century we are truly on the threshold of "a new world order", to use your inspiring and memorable phrase.

Thanks to you, Mr. President, small nations feel more secure. Thanks to you, evil has been dealt a dramatic blow. Thanks to you, Mr. President, the last decade of the 20th century may well be remembered for its quest for peace rather for its obsession with violence and death.

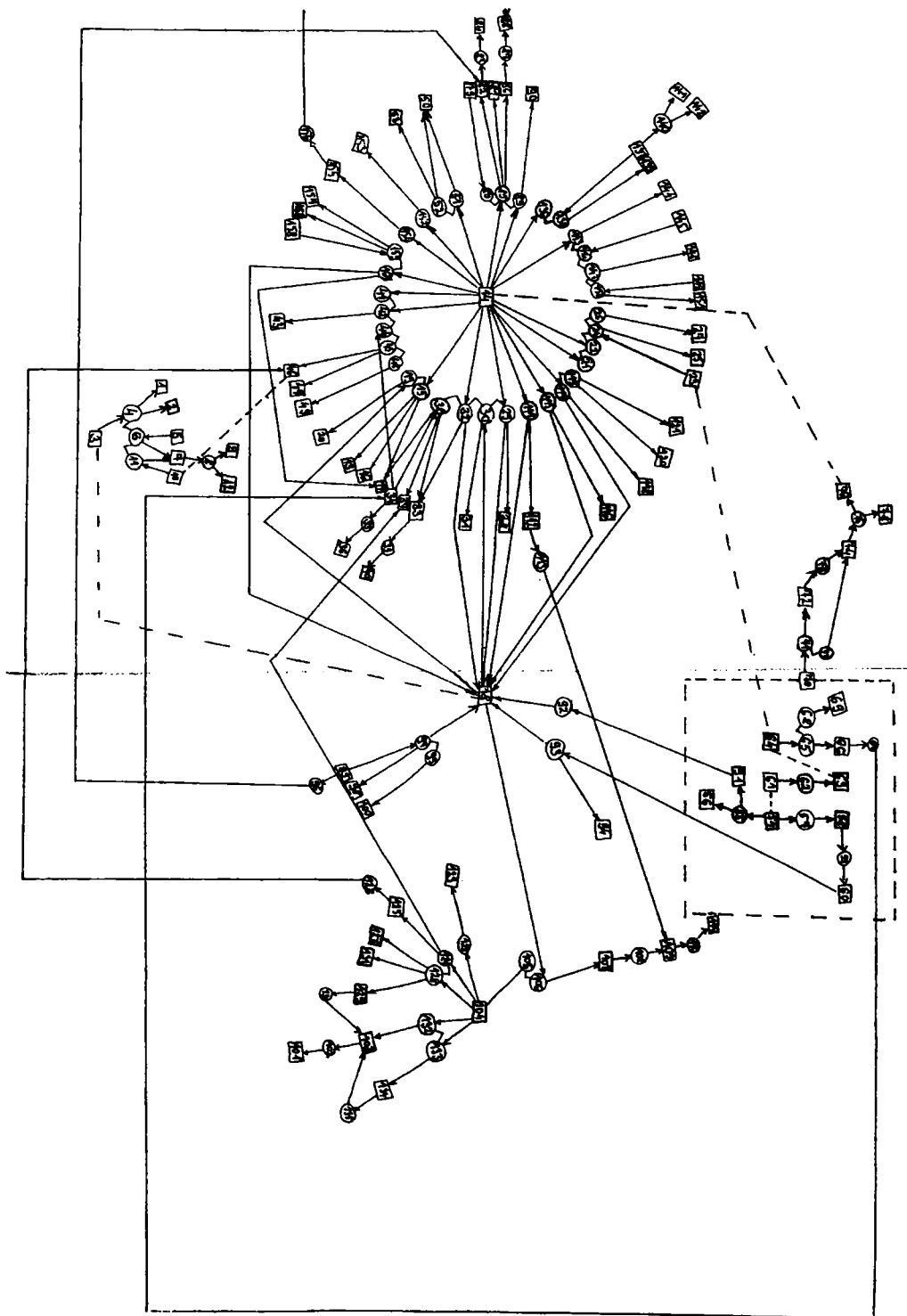
As for Israel, Mr. President, I am sure that you are aware of the depth of our involvement with her trials and struggles. We thank you for your understanding of those trials and struggles. We thank you for the Patriots. We thank you for helping to rescue Jews from Ethiopia and the Soviet Union.

Mr. President, I, a refugee from Eastern Europe, am now a proud and loyal citizen of the United States. But spiritually I claim Israel's destiny as my own. I do not live in Israel, and yet I cannot imagine living without Israel.

We of the Foundation fervently hope that your administration will continue its resounding commitment to her security. Surely, she will remain our most steadfast ally in the Middle East. We are confident that persuasion rather than pressure, trust rather than suspicion, will continue to govern your relationship with Jerusalem, whose prophetic message of peace is at the heart of its legacy.

We believe in your vision, Mr. President. We believe in the dawn of a new world order. For that reason and many others, it is a privilege for us to honour you today.

A forrásnyelvi szöveg szemantikus hálója

Jelmagyarázat a forrásnyelvi hálózhoz

1 at another time	53 the unrelenting examination of the roots of hate
2 in another age	54 nations
3 another president (1	55 < >
4 declared	56 some
5 victory (1	57 are trapped
6 has	58 in a circle
7 father/s	59 < >
8 < >	60 evil
9 a thousand	61 some peoples
10 the most recent American triumph in the Gulf	62 are
11 had	63 the continual target for persecution
12 only one	64 tyrannies
13 and yet	65 do flourish
14 we; we of the foundation; the foundation; for us	66 in some parts
15 are	67 < >
16 here	68 < > not
17 today	69 in others
18 you; in you; thanks to you (president 2	70 these
19 have brought about	71 are
20 that magnificent victory (2	72 the vital questions
21 have wished	73 < >
22 honour	74 era
23 Saddam Hussein	75 < >
24 invaded	76 our
25 Kuwait	77 < >
26 becoming	78 any
27 a symbol of dictatorship and oppression	79 the difference
28 10 months ago	80 is
29 invited	81 for the first time
30 accept	82 in this century; the 20th century
31 this award	83 < >
32 perceived	84 tortured
33 those qualities	85 are truly
34 the world	86 on the threshold
35 < >	87 < >
36 whole	88 a "new world order"
37 now	89 use
38 celebrates	90 your inspiring and memorable phrase
39 < >	91 small
40 your moral courage and unshakeable resolve	92 feel more secure
41 knew	93 has been dealt
42 shared	94 a dramatic blow
43 the common belief	95 the last decade
44 must change	96 < >
45 < >	97 may be well remembered
46 for the United States; of the United States	98 for its quest for peace
47 for the West	99 < >
48 < >	100 <for> its obsession with violence and death
49 for all humanity	101 <it>
50 among the tasks	102 <is> for
51 has set	103 Israel; <of> Israel; in Israel; without Israel
52 is	104 I

105 am sure	135 < >
106 are aware	136 fervently hope
107 of the depths of our involvement	137 your administration; she
108 < >	138 will continue
109 with her trials and struggles	139 its resounding commitment to her security
110 < >	140 surely will remain
111 thank	141 our most steadfast ally
112 for your understanding	142 in the Middle East
113 < >	143 are
114 those	144 confident
115 thank	145 persuasion rather than pressure, trust rather than suspicion
116 for the Patriots	146 will continue
117 thank	147 govern
118 for helping	148 your relationship with Jerusalem
119 rescue	149 prophetic message of peace
120 Jews	150 is
121 from Ethiopia and the Soviet Union	151 at the heart of its legacy
122 <am>	152 believe
123 a refugee from Eastern Europe	153 in your vision
124 am	154 believe
125 a proud and loyal citizen	155 in the dawn
126 < >	156 < >
127 spiritually	157 for that reason and many others
128 claim	158 it
129 destiny	159 is
130 < >	160 a privilege
131 as my own	161 honour
132 do not live	
133 cannot imagine	
134 living	

A célnyelvi szöveg

Herr Präsident, in einem anderen Zeitalter hat ein anderer Präsident einmal gesagt, der Sieg hat viele Väter. Aber der Sieg, den die Vereinigten Staaten vor kurzem im Golf errungen habe, hat nur einen Vater. Wir heute danken Ihnen nicht nur für den Sieg, den Sie errungen haben, wir – unsere Stiftung – möchten Sie auch ehren. Wir wollten Sie jedoch schon – wir wollten Ihnen jedoch schon vorher eine Auszeichnung verleihen, schon bevor Saddam Hussein in Kuwait einmarschiert hat, schon vor seiner Diktatur und seiner Unterdrückung.

Herr Präsident, schon vor 10 Monaten haben wir Sie gebeten, diese Auszeichnung der Elie Wiesel Stiftung anzunehmen, da wir hiermit die Qualitäten würdigen wollen, die Sie in der ganzen Welt auszeichnen: Ihren moralischen Mut und Ihre Entschlossenheit. Wir denken, daß wir alle einen gemeinsamen Glauben haben, wir glauben alle, daß wir die Welt ändern müssen, und das nicht nur im Interesse der Vereinigten Staaten oder des ganzen Westens, sondern im Interesse der ganzen Menschheit.

Die Elie Wiesel Stiftung hat sich viele Aufgaben gesetzt, aber eine ganz besonders wichtige Aufgabe ist es, die Wurzeln des Hasses in der Welt zu untersuchen. Warum werden so viele Nationen in dieser Spirale des Hasses gefangen? Warum sind einige Völker immer wieder das Ziel von Verfolgung? Warum werden einige Teile der Welt immer wieder einer Tyrannei unterworfen und andere nicht?

Das ist der Schlüssel dafür, dieses Zeitalter, aber auch jedes andere Zeitalter zu verstehen. In diesem Jahrhundert stehen wir jedoch zum ersten Mal an der Schwelle einer neuen Weltordnung, und das unterscheidet dieses Jahrhundert von anderen. Diese neue Weltordnung, von der Sie ent – gesprochen haben.

Wir danken Ihnen, Herr Präsident, denn durch Sie fühlen sich jetzt kleine Nationen sicherer. Dank Ihnen wurde dem Bösen ein Schlag versetzt. Dank Ihnen ist es möglich, daß wir im letzten Jahrzehnt dieses 20. Jahrhunderts an der Schwelle eines neuen Zeitalters stehen, das von der Suche nach Frieden gekennzeichnet ist und nicht von Gewalt und Tod.

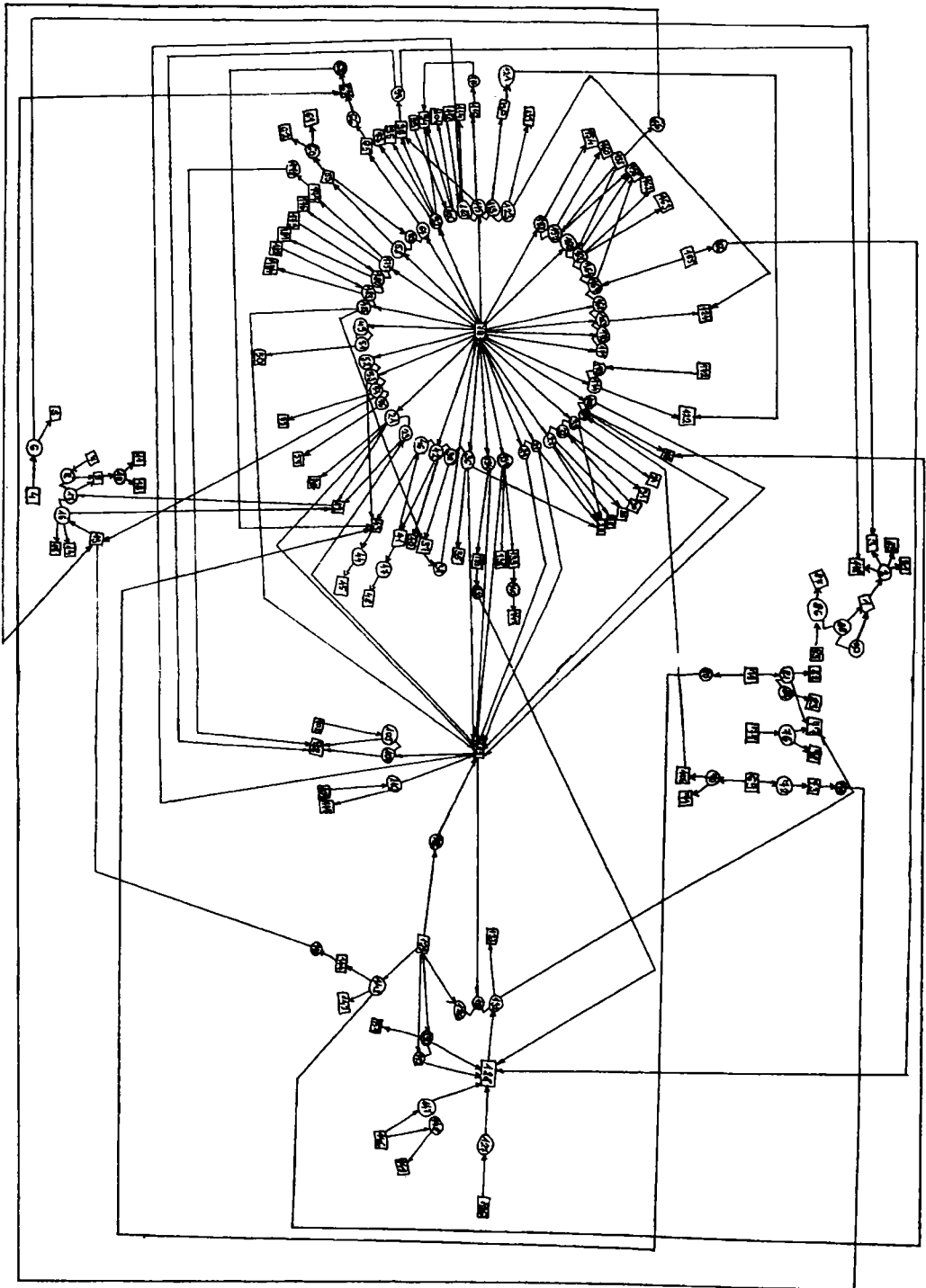
Zu Israel: ich bin sicher, daß sie alle wissen, daß Israel immer wieder mit Unterdrückung und Verfolgung zu kämpfen hatte. Wir danken Ihnen für Ihr Verständnis für den Kampf Israels. Wir danken Ihnen für Ihren Patriotismus und für Ihre unterstützende Hilfe für die Juden aus Äthiopien, aus der Sowjetunion.

Herr Präsident, als ehemaliger Flüchtling aus Süd- aus Osteuropa bin ich jetzt ein stolzer und loyaler Bürger der Vereinigten Staaten. Israels Schicksal ist jedoch auch mein eigenes Schicksal. Ich lebe zwar im Moment nicht in Israel, aber ich könnte auch nicht ohne Israel leben.

Wir in der Elie Wiesel Stiftung haben die Hoffnung, daß die Regierung der Vereinigten Staaten weiterhin großes Engagement für unsere Sicherheit zeigen wird. Wir sind sicher, daß die Regierung der Vereinigten Staaten weiterhin unser stärkster Verbündeter im Nahen Osten sein wird, und wir vertrauen darauf, daß die Beziehungen zu Israel in Zukunft auch weiterhin davon gekennzeichnet sein werden, daß wir einander überzeugen, anstatt Gewalt anzuwenden daß wir einander vertrauen, anstatt uns zu mißtrauen. Das kann dazu führen, daß wir Frieden erreichen.

Herr Präsident, wir glauben an Ihre Vision und an den Beginn der neuen Weltordnung. Und das ist auch unter anderem ein Grund dafür, daß es für uns eine große Ehre ist, Sie – Ihnen heute diese Auszeichnung zu verleihen. Ich danke Ihnen.

A célnyelvi szöveg szemantikus hálója

Jelmagyarázat a célnyelvi hálózhoz

1 in Zeitalter	48 Ihren moralischen Mut und Ihre Entschlossenheit
2 < >	49 denken
3 einem anderen	50 einen gemeinsamen Glauben
4 ein anderer Präsident	51 haben
5 einmal	52 glauben
6 hat gesagt	53 müssen ändern
7 der Sieg (1	54 das < >
8 hat	55 im Interesse des ganzen Westens
9 Vater/Väter	56 < >
10 < >	57 im Interesse der Menschheit
11 viele	58 hat sich gesetzt
12 der Sieg (2; für den Sieg	59 Aufgaben
13 die Vereinigten Staaten	60 < >
14 vor kurzem	61 viele
15 im Golf	62 eine ganz besonders wichtige
16 habe errungen	63 ist es
17 hat	64 untersuchen
18 nur einen	65 die Wurzeln
19 wir; unsere Stiftung; die Elie Wiesel Stiftung; die Stiftung; für uns	66 < >
20 heute	67 des Hasses
21 danken nicht	68 < >
22 Sie; Ihnen; durch Sie; dank Ihnen	69 Nationen
23 haben errungen	70 < >
24 möchten auch ehren	71 so viele
25 wollten	72 werden gefangen
26 schon	73 in dieser Spirale
27 wollten verleihen	74 < >
28 vorher	75 einige Völker
29 eine Auszeichnung (1	76 sind
30 Saddam Hussein	77 immer wieder
31 in Kuwait	78 das Ziel von Verfolgung
32 hat einmarschiert	79 einige Teile
33 < >	80 < >
34 vor seiner Diktatur und seiner Unterdrückung	81 werden unterworfen
35 vor 10 Monaten	82 einer Tyrannei
36 haben gebeten	83 andere
37 diese Auszeichnung (2	84 < > nicht
38 < >	85 das
39 annehmen	86 ist
40 hiermit	87 der Schlüssel
41 die Qualitäten	88 verstehen
42 wollen würdigen	89 dieses
43 in der Welt; der Welt	90 < >
44 < >	91 jedes andere
45 ganzen	92 stehen
46 auszeichnen	93 jedoch
47 < >	94 dieses Jahrhundert; in diesem Jahrhundert; dieses 20. Jahrhundert

- 95 zum ersten Mal
 96 an der Schwelle
 97 < >
 98 neue Weltordnung
 99 das
 100 unterscheidet
 101 von anderen
 102 <es>
 103 < >
 104 haben ent- gesprochen
 105 danken
 106 kleine
 107 fühlen sich sicherer
 108 jetzt
 109 ein Schlag
 110 wurde versetzt
 111 dem Bösen
 112 es
 113 ist
 114 möglich
 115 stehen
 116 im letzten Jahrzehnt
 117 < >
 118 neu
 119 ist gekennzeichnet
 120 von der Suche
 121 < >
 122 Frieden; nach Frieden
 123 < > nicht
 124 von Gewalt
 125 Tod
 126 <es>
 127 < >
 128 zu Israel; Israel; in Israel; ohne Israel
 129 ich
 130 bin sicher
 131 wissen
 132 hatte zu kämpfen
 133 mit Unterdrückung und Verfolgung
 134 danken
 135 für Ihr Verständnis für den Kampf
 136 < >
 137 danken
 138 für Ihren Patriotismus
 139 für Ihre unterstützende Hilfe
 140 < >
 141 für die Juden aus Äthiopien, aus der Sowjetunion
 142 bin
 143 als ehemaliger Flüchtling aus Süd- aus Osteuropa
 144 ein stolzer und loyaler Bürger
 145 < >
 146 Schicksal
 147 < >
 148 ist
 149 auch mein eigenes
 150 lebe nicht
 151 im Moment
 152 könnte auch nicht leben
 153 haben
 154 die Hoffnung
 155 die Regierung
 156 < >
 157 zeigen wird
 158 weiterhin
 159 großes Engagement für unsere Sicherheit
 160 sind sicher
 161 sein wird
 162 unser stärkster Verbündeter
 163 im Nahen Osten
 164 vertrauen
 165 die Beziehungen in Zukunft
 166 < >
 167 gekennzeichnet sein werden
 168 einander überzeugen
 169 anwenden
 170 vertrauen
 171 uns mißtrauen
 172 das
 173 kann führen
 174 erreichen
 175 glauben
 176 an Ihre Vision
 177 an den Beginn
 178 < >
 179 das
 180 ist
 181 unter anderem ein Grund
 182 es
 183 ist
 184 eine große Ehre
 185 verleihen
 186 danke